

УДК 373.016:62

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Бондаренко Вікторія

**Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і
методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки
життєдіяльності Царенко І. Л.**

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті розглядаються теоретичні основи формування загальнотрудових умінь і навичок учнів основної школи на уроках трудового навчання. Проаналізовано освітні завдання трудового навчання, які сприяють формуванню загальнотрудових умінь і навичок школярів. Визначено вимоги при виборі об'єктів праці.

***Ключові слова:** загальнотрудові вміння і навички, трудове навчання, практична робота, об'єкт праці, конструювання.*

Theoretical bases of formation of total labor lessons and pupils of primary school schools at schools lesson training

Bondarenko Victoria

**Scientific adviser: candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of the department of
theory and methodology of technological preparation, labor protection and safety of life**

Tsarenko I. L.

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article deals with the theoretical basis for the formation of general labor skills and skills of primary school students at the lessons of labor education. The educational tasks of labor training, which contribute to the formation of general working skills and skills of schoolchildren, are analyzed. Requirements for selecting objects of work are defined.

***Key words:** general labor skills and abilities, labor training, practical work, object of work, designing.*

Постановка проблеми. Реформування системи освіти України передбачає формування життєвих компетентностей для успішної самореалізації учнівської молоді в умовах сучасного життя. Освітній процес з трудового

навчання сприяє формуванню цих компетентностей та всебічному розвитку учнів, за умови врахуванням їх вікових та фізіологічних особливостей. Дослідження, проведені педагогами, психологами та лікарями засвідчили, що почергове виконання практичної роботи в майстернях з аудиторними заняттями в класі підвищує працездатність учнів, завдяки зміни виду діяльності та позитивно впливає на розвиток практичних вмінь та навичок. Під час занять з трудового навчання фізична діяльність учнів поєднується з розумовою, адже їм доводиться розв'язувати цілий комплекс творчих завдань, включаючи такі, як робота над проектом, конструювання виробів, розробка технології їх виготовлення тощо.

Таким чином, під час занять учні використовують набуті знання з основ наук і технології матеріалів та набувають нового навчального досвіду. Отже, освітній процес з трудового навчання супроводжується напруженою розумовою діяльністю, що сприяє розвитку творчих і розумових здібностей учнів, а також формує загальнотрудова уміння і навички.

Аналіз досліджень і публікацій. Проведений аналіз науково-педагогічних досліджень і публікацій засвідчив, що проблемі формування у школярів загальнотрудова уміння і навичок присвячено праці О. Коберника, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського, А. Терещука та інших. Зокрема, в дослідженнях наголошується, що розвиток трудових вмінь і навичок буде ефективним за умов сформованості бази теоретичних знань та практичних вмінь і навичок школярів. Разом з цим, формуючи в учнів загальнотрудова уміння і навички на заняттях у шкільних майстернях, необхідно дотримуватись відомих загальнодидактичних принципів: науковості; доступності; систематичності і послідовності; зв'язку теорії з практикою; міцності засвоєння знань, вмінь і навичок; єдності навчання, виховання і розвитку, свідомості і активності; індивідуального підходу [2].

У психолого-педагогічних джерелах трудові вміння поділяють на: загальнотрудова (планування, організація, самоконтроль і регулювання власної діяльності); загальновиробничі (читання і складання креслень; виконання

технічних розрахунків; вимірювання; налагодження технічного обладнання тощо); спеціальні (професійні), що забезпечують високий рівень виконання трудових дій в тій чи іншій професії [6].

Метою статті є дослідження теоретичних основ формування загальнотрудових умінь і навичок учнів на уроках трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Трудове навчання знайомить учнів із виробництвом як складовою оточуючого середовища і, відповідно, на цій основі має вплив на розвиток їх світогляду.

Основна мета трудового навчання – виховання творчої особистості; розвиток її інтересів, нахилів, здібностей; підготовка учнів до професійного самовизначення і трудової діяльності в умовах ринкових відносин. Отже, трудове навчання повинне розв’язувати такі основні завдання:

- трудове виховання;
- політехнічна освіта;
- поєднання навчання з продуктивною працею;
- створення умов для формування творчого ставлення до праці та професійного самовизначення.

У процесі трудового навчання учні оволодівають загальнотрудовими вміннями і навичками, вчать розв’язувати техніко-технологічні задачі, конструювати і виготовляти суспільно-корисні вироби, засвоюють обов’язковий мінімум знань про місце та роль виробництва у життєдіяльності суспільства [3].

Проведений аналіз програми з трудового навчання, засвідчив, що цей навчальний предмет повинен забезпечувати: набуття школярами відповідних практичних умінь і навичок, які необхідні для їх продуктивної праці та самообслуговування; розширення політехнічного світогляду учнів; розвиток загальних і спеціальних здібностей, психофізіологічних функцій організму, технічного, зокрема і нового економічного мислення, творчих здібностей; ознайомлення з основами ринкової економіки, підприємництва, різними формами господарської діяльності; виховання працелюбності, культури праці,

відповідального ставлення до власності, відповідального ставлення до природи, енергетичних і природних ресурсів; створення умов для формування стійких професійних інтересів, готовності до професійного самовизначення і трудової діяльності [1].

У процесі практичної діяльності на уроках трудового навчання створюються умови для морального виховання учнівської молоді. Отже, виготовляючи корисні речі, виконуючи продуктивну працю, школярі відчують себе справжніми учасниками виробництва. Вони починають по-справжньому розуміти значення багатьох професій у власному житті й поважати людей – представників різних професій, що впливає на свідомий вибір власної майбутньої професії.

Освітні завдання з трудового навчання повинні мати практичну спрямованість. Зокрема, зміст необхідних технологічних відомостей узгоджується з характером практичних робіт і обсягом виконання практичних завдань з кожної теми програми, що сприяє формуванню необхідних для вирішення цих завдань загальнотрудових умінь і навичок. Це забезпечується вивченням техніко-технологічних й економічних відомостей в обсязі, якій необхідний для свідомого, якісного і творчого виконання практичних робіт. Таким чином, аналіз змісту трудового навчання показав, що формування у школярів загальнотрудових умінь і навичок тісно пов'язано з кожним із складових елементів навчального предмету і є одним з найважливіших компонентів такої підготовки. Отже, при виборі об'єктів праці необхідно враховувати наступні вимоги:

- відповідність завдань трудового навчання змістовому наповненню навчальної програми і меті заняття;
- відповідність віковим та індивідуальним особливостям учнів;
- суспільну значущість і економічну доцільність виробу [4].

Окрім зазначеного, необхідно звернути увагу на включення екологічного аспекту у систему формування загальнотрудових умінь і навичок, який передбачає засвоєння школярами наукових знань щодо взаємозв'язків

суспільства й природи, збереження цілісності навколишнього середовища, а також енерго- та ресурсозбереження.

Загальнотрудові вміння і навички мають вирішальне значення у формуванні повноцінної особистості, тому їх розвиток під час навчання в закладах загальної середньої освіти є необхідним, адже саме у цей час закладається основа майбутнього члена суспільства. Загальнотрудові вміння сприяють розвитку самостійності, активності, гнучкості мислення, відповідальності та є фундаментом для розвитку творчих здібностей учнівської молоді [5].

Отже, до загальнотрудових вмінь і навичок відносять:

- планування власної роботи на перспективу;
- організацію робочого місця та забезпечення швидкого і якісного виконання роботи;
- вміння і навички варіювати виконання роботи відповідно до обставин;
- вміння з і навички здійснювати контроль за власною роботою.

Передумовами формування загальнотрудових вмінь і навичок є:

- чітка визначеність завдання;
- розуміння кінцевої мети завдання;
- знання засобів її досягнення;
- відповідність завдання сформованим вмінням;
- ефективність інструктажу вчителя;
- об'єктивність оцінювання;
- наявність зацікавленості учня до виконання завдання;
- можливість для учня проявити ініціативу;
- самоконтроль та самооцінка виконаної роботи.

На ефективність трудового навчання у формуванні загальнотрудових вмінь і навичок впливають планування та нормування праці, відзначення результату праці, застосування різних форм організації праці.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Як показали результати проведеного дослідження, на

ефективність формуванні загальнотрудових вмінь і навичок учнів впливають планування та нормування праці, оцінювання результату праці, застосування різних форм організації праці на уроках трудового навчання. Зокрема, передбачається вирішення наступних завдань: формування в учнів первинних теоретичного і практичного трудового досвіду; подальше розширення знань в галузі сучасної техніки; підготовка їх до позитивного відношення до праці людей і процесу праці; формування прагнення до вирішення поставленого завдання; засвоєння теоретичних основ праці та культури праці; планування і організація власної трудової діяльності; виховання у процесі занять з трудового навчання моральних якостей, естетичних поглядів та здорового способу життя.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є дослідження методичних особливостей ефективного проведення уроків з трудового навчання в основній школі для формування загальнотрудових вмінь і навичок у школярів.

Список використаної літератури

1. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання / Д. О. Тхоржевський. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2000. – Ч.2 : Загальні засади методики трудового навчання. – 2000. – 184 с.
2. Терещук Б. М. Трудове навчання 5 клас: навч.-метод. посіб. / Б. М. Терещук, В. І. Туташинський. – Х. : Ранок, 2008. – 160 с.
3. Коберник О. М. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навчальний посібник / За ред.. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. – Умань: 2008. – 216 с.
4. Манойленко Н. В. Вибрані питання основ теорії технологічної освіти. Частина 1. Курс лекцій. Навч. посіб. для студентів спеціальності технологічна освіта ЗВО / Н. В. Манойленко. – Кропивницький : ЦОП «Авангард», 2018. – 156 с.
5. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. / М. М. Фіцула – К. : Академія, 2000. – 544 с.